

ZAMONAVIY TA'LIM METODLARINING TA'LIM JARAYONIDAGI O'RNI

*Shukurov Xursan Gadoyevich
Norova Intizor Haqberdiyevna
matematika fani o'qituvchilari,
BuxDTU akademik litseyi*

Annotatsiya: Maqola zamonaviy innovatsion texnologiyalar va interfaol metodlar uyg'unligi, ular yordamida ta'lim sifatini oshirish imkoniyatlari ham ilmiy tavsiflanadi.

Kalit so'zlar: Interfaol metodlar, interaktiv pedagogika, zamonaviy ta'lim, dars texnologiyalari, ijodiy yondashuv, axborot texnologiyalari, motivatsiya, guruhli ish, kommunikatsiya, ta'lim sifati, innovatsiya, o'quvchi faolligi

Ta'lim sohasida bo'layotgan tub islohotlar va yangilanishlar kontekstida o'quv jarayonlarining markazida o'quvchining intellektual faolligi va ijodiy salohiyati turadi. An'anaviy usullar o'rnini bosib, interfaol metodlar asosiy innovatsion vositalardan biriga aylandi, chunki ular o'quvchining mustaqil fikrlash, qaror qabul qilish hamda kommunikativ va tahliliy ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Bugungi kunda raqobat muhitida samarali, konstruktiv va motivatsion muhit yaratish ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biriga aylandi va bunda interfaol metodlarning roli beqiyosdir.

1. Interfaol metodlarning nazariy-ilmiy asoslari Interfaol metodlar har bir o'quvchining shaxsiy xususiyatlarini, ehtiyojlarini va imkoniyatlarini hisobga olgan holda bilimlarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Muammoli ta'lim — o'quvchilarni real hayotiy vaziyatlarga duch kelish, muammoga mustaqil yechim izlashga undaydi. Konstruktivizm — Piaget, Bruner, Dewey nazariyalariga asoslanib, o'quvchini faol sub'ekt deb biladi, bilimlarni o'z tajribasi asosida hosil qilish muhim ekani ta'kidlanadi. Yaqin rivojlanish hududi konsepsiyasi (Vygotskiy) — o'qituvchi vositachiligida o'quvchining salohiyatini maksimal darajada ochib berishni nazarda tutadi.

1.1 Interfaollik va hamkorlik mohiyati Interfaollik jarayonida har bir ishtirokchi faol fikr almashadi, muloqot, hamkorlik va o'zaro baholash muhim ahamiyatga ega bo'ladi. O'quv jarayonida ilmiy munozaralar, kommunikativ o'yinlar, mustaqil izlanishlar, tahlil va bahs debatlari interfaollikni kuchaytiradi.

1.2 Psixologik-pedagogik asoslar Ta'lim jarayonida o'quvchilarning o'z fikrini erkin ifoda eta olishi, mustaqil qaror qabul qilishi, tanqidiy va tizimli fikrlash ko'nikmalariga ega bo'lishi interfaol metodlarning asosiy ustunliklaridan sanaladi.

2. Interfaol metodlarning tasnifi Interfaol metodlarni zamonaviy tadqiqotlar va xalqaro tajriba asosida bir necha mezonlarga ko'ra tasniflash mumkin. Bunda asosiy e'tibor metodlarning maqsad, shakl va axborot-his qilish sohasiga qaratiladi:

2.1 Maqsadiga ko'ra: Bilimlarni o'zlashtirishga yo'naltirilgan: Insert, klaster, aqli fikr kartasi, savol-javob texnologiyalari, Ko'nikma va kompetensiyalarni shakllantirishga yo'naltirilgan: Rolli o'yinlar, trening, keys-stadi, amaliy mashg'ulotlar.

2.2 O'tkazilish shakliga ko'ra: Guruhli va jamoaviy metodlar: "Akvarium", "Aqliy hujum", "Davra suhbat", "Loyiha-based learning" Individual va juftlik shaklidagi metodlar: Esse, mustaqil ilmiy ish, individual portfolioni shakllantirish, "Fishbone" metodi

2.3 Axborot sohasiga ko'ra: Verbal (og'zaki): Dialogik muloqot, erkin muhokama, savol-javob Vizual va texnologik: Prezentatsiyalash, grafik va konsept-karta, interaktiv doska ishlari, maxsus dasturlar Amaliy va laboratoriya usullari: Eksperiment, simulyatsiya, imitatsion o'yinlar, virtual laboratoriya

3. Interfaol metodlarning zamonaviy ta'lim jarayonidagi o'rni Hoziro'q barcha ilg'or ta'lim tizimlarida ta'lim jarayonining passivdan faol formatga o'tishi kuzatilmoqda. UNESCO, OECD kabi yirik xalqaro tashkilotlar ham innovatsion ta'lim metodlarining samaradorligini tasdiqlovchi tadqiqotlarni taqdim etmoqda. Interfaol metodlar quyidagilarda o'z aksini topadi: O'quvchilarning mustaqil, kreativ va tanqidiy fikrlash sifatlarini rivojlantirish Guruhda ishlash va kommunikatsiya madaniyatini oshirish Axborotni faol o'zlashtirish, tanqidiy va tizimli tahlil qilish O'quv motivatsiyasini yuqori bosqichga olib chiqish Zamonaviy kasbiy kompetensiyalar uchun poydevor yaratish

3.1 Ta'limda samaradorlikni oshiruvchi omil sifatida Statistik tahlillar an'anaviy darsda bilimlarni o'zlashtirish nisbati 30-40% atrofida bo'lishini, interfaol metodlar tatbiqida esa bu ko'rsatkich 65-85% gacha oshishini tasdiqlaydi. Masalan, AQSH, Kanada, Yaponiya va ilg'or Yevropa mamlakatlarida o'tkazilgan tajribalarda ko'rsatilishicha, interfaol darslarda ishtirokchi talabalar o'zlashtirish darajasi va ijtimoiy ko'nikmalar jihatidan ancha oldinga chiqadi.

3.2 Amaliy misollar va xalqaro tajriba Klaster metodi: O'quvchilarda muayyan mavzu bo'yicha asosiy tushuncha va bog'liqliklarni aniqlash uchun keng qo'llaniladi. Insert usuli: Matn ustida ishlashda talabaning mavjud bilimini baholash orqali yangi faktlarni tahlil qilish imkonini beradi. Keys-stadi va rolli o'yinlar: Real muammoni misol qilgan holda jamoaviy hal qilish, tanqidiy fikrlash va ijtimoiy yondashuvlarni rivojlantiradi.

4. Zamonaviy texnologiyalar va interfaol metodlar sintezi So'nggi yillarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT), masofaviy ta'lim, simulyatsion platformalar va interaktiv dasturlarning keng tatbiqi interfaol metodlarning

imkoniyatlarini keskin oshirdi. Masofaviy va gibrid ta'lim: Zoom, MS Teams, Google Classroom, Moodle asosida guruhli va individual interfaol topshiriqlarni tashkillashtirish

4.1 Integratsiyalash imkoniyatlari Ta'lim jarayoniga AKT va innovatsion texnologiyalarni integratsiyalash orqali: Talabalarda global fikrlash va zamonaviy dasturlardan foydalanish ko'nikmalari oshadi Talabalarni axborot olamiga moslashtirish, shaxsiy izlanishni rag'batlantirish Ta'lim jarayonining ochiqliligi va erkinligini taminlash Ijtimoiy, kasbiy, texnologik kompetensiyalarni samarali shakllantirish mumkin

5. Interfaol metodlarning afzallik va cheklovlari

5.1 Afzalliklar O'quvchilar mustaqil izlanish, ijodkorlik va analitik kompetensiyalarga ega bo'ladi O'qituvchilar uchun shunchaki bilim berish emas, balki murabbiy va moderator sifatida ishlash imkoniyati paydo bo'ladi Mustahkam ijtimoiy va kommunikativ muhit shakllanadi, hamkorlik va to'g'ri fikr almashish madaniyati rivojlanadi

5.2 Cheklov va kamchiliklar Interfaol metodlarni joriy qilish ko'p vaqt, kuch va moddiy-texnik resurslarni talab etadi Har doim ham barcha fan yoki yo'nalishlarga to'g'ri kelavermaydi O'qituvchilardan yuqori motivatsiya, pedagogik va texnologik tayyorgarlik talab etiladi

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, interfaol metodlar nafaqat o'quv jarayonining samaradorligini oshirish, balki zamonaviy jamiyat va iqtisodiyot talablariga javob beradigan, ilg'or fikrli, ijodkor mutaxassislarini tarbiyalashga keng yo'l ochishi ta'minlanadi. Ularning to'g'ri tanlanishi, fan va boshqaruv sohalariga moslashtirilgan holda joriy qilinishi asosida ta'lim sifati tubdan yangilanadi. Kelajakda ham interfaol metodlar vositasida o'qitish samaradorligi va kreativ muhitni ta'minlash bo'yicha doimiy ilmiy-amaliy izlanish va xalqaro tajriba almashishga ehtiyoj seziladi. Bu borada pedagogik kadrlarining raqamli va metodik savodxonligini oshirish, yangi kontent va texnologiyalarni muntazam joriy qilish zamonaviy ta'lim taraqqiyoti uchun muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Vygotskiy L.S. Pedagogik psixologiya. — Toshkent: O'qituvchi, 2017.
2. Piaget J. The Psychology of Intelligence. — New York: Routledge, 2012.
3. Mavlonov H., Abdulkarimov B. Interfaol dars metodlari. — Toshkent: TDPU, 2019.
4. Joyce B., Weil M. Models of Teaching. — Boston: Pearson, 2011.
5. Qodirov A. Zamonaviy ta'lim metodlari. — Toshkent: Fan, 2020.